

Michał Czajkowski

"Dzieje Apostolskie : Listy św. Pawła",
red. J. Frankowski, S. Mędała,
Warszawa [b.r.] : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 36/2, 180-182

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

podzielają. W ten sposób Tomasz z Akwinu znalazł się niesłusznie wśród głosicieli powszechności nadziei zbawienia (s.242). Otóż warto zwrócić uwagę, że sama tylko lista twierdzeń Tomasza na temat potępienia wiecznego, jaka znajduje się w *Tabula aurea* Piotra z Bergomo, obejmuje 66 twierdzeń (s.285–288).

Niesłusznie też Joseph Ratzinger został zaliczony do tych teologów, którzy przeczą istnieniu dwóch różnych sądów, szczegółowego i ostatecznego (s.207). Otóż co najmniej w swojej *Eschatologii* Ratzinger daje wyraz poglądowi dokładnie odwrotnemu: *Życie człowieka rozstrzyga się w chwili śmierci, która jest końcem jego działania na ziemi, dlatego już teraz człowiek zostaje osądzony i już teraz spełnia się jego los. Niemniej swe ostateczne miejsce może zająć dopiero wtedy, kiedy utworzony zostanie cały organizm Ciała Chrystusowego, kiedy dopełni się dzieje świata wraz z ich cierpieniem. Sąd ostateczny, powszechny jest aktem dotyczącym także jednostki, jest sądem, który przesądza jednostce jej miejsce w całości. I dopiero to miejsce jest właściwym miejscem jej przeznaczenia* (J. Ratzinger, *Eschatologia*, Poznań 1984 s. 209).

W sumie jednak wszystkie te zarzuty dotyczą – z punktu widzenia ogólnej wartości tej rozprawy – naprawdę dziesięciorzędnych szczegółów. W istocie bowiem rozprawa Księdza Doktora Bokwy jest prawdziwym i wspaniałym darem dla teologii polskiej. Otrzymałoby bezcenne narzędzie, które będzie pomocne tym wszystkim, którzy zechcą bardziej wglębić się w fascynujący teologiczny świat Balthasara. Ukazanie się tej książki z pewnością wpłynie na wzmożone bezpośrednie zainteresowanie tekstami tego wielkiego Szwajcara.

Jacek Salij OP

Jacek Salij OP – ks. prof. dr hab. kurator specjalności teologii dogmatycznej, kierownik Katedry Teologii Dogmatycznej na Wydz. Teol. ATK

Dzieje Apostolskie – Listy św. Pawła (Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych, t. 9), praca zbiorowa pod red. J. Frankowskiego i S. Mędali, Warszawa, Wyd. ATK, stron 608.

Ukazał się kolejny tom pionierskiej serii biblijnej ATK. Jej novum i przydatność stanowi połączenie w jednym trzech gatunków literackich: introdukcji, komentarza i teologii. Jest to istotnie wprowadzenie w księgi biblijne – i zarazem wydobywanie ich orędzia, wezwania.

Na omawiany tom składa się „Słowo wstępne” ks. J. Frankowskiego (s. 5–8), informacja biograficzna o autorach (s. 9–10), wykaz skrótów (s. 11–12), szesnaście opracowań monograficznych dotyczących Dziejów Apostolskich i całości „Corpus Paulinum” czyli 14 listów św. Pawła lub Pawłowi przypisywanych (1–2 Tes, Ga, Rz, 1–2 Kor, Flp, Flm, Kol, Ef, 1–2 Tym, Tyt i Hbr), skorowidz autorów (s. 567–576), skorowidz rzeczowy (s. 577–593) i spis treści (s. 594–608). Każde opracowanie zostało zredagowane według następującego schematu: szkic orientacyjny, podstawowe informacje wstępne, idee przewodnie i orędzie oraz bibliografia orientacyjna. Szkic orientacyjny zawiera zwięzłe przedstawienie treści opracowania. Podstawowe informacje wstępne zawierają zwięzłe wprowadzenie historyczno-krytyczne. W każdym opracowaniu główny nacisk kładzie się na omówienie tematów pod aspektem egzegetycznym, teologicznym i kerygmatycznym. Bibliografia obejmuje najważniejsze prace obcojęzyczne (komentarze oraz monografie i artykuły), najnowsze prace polskie oraz wskazanie specjalistów. Oto kolejne opracowania; już ich oryginalne tytuły przeważnie wprowadzają nas w treść poszczególnych ksiąg.

1. Ks. W. Rakocy, *Będziecie moimi świadkami...* (Dz 1,8) (Dzieje Apostolskie – s. 13-81) podaje fachową syntezę i wnosi nowe spojrzenie teologiczne na Dz Ap oparte o własne bada-

nia opublikowane w części rozprawy doktorskiej pt. *Storia della liberazione di Pietro e della punizione di Erode* (Cracovia 1993) oraz w rozprawie pt. *A Słowo Boże rozszerzało się i rośło. Programowa funkcja Dz. 12,1-24 w kompozycji księgi* (Lublin 1995, stron 303).

2. Ks. S. Mędała, współredaktor niniejszego tomu i jego główny autor, *Ewangelia Pawłowa* (Wprowadzenie ogólne do listów św. Pawła – s. 82–116) z powodzeniem przedstawia syntetyczne ujęcie problematyki egzegetycznej i teologicznej w całości *Corpus Paulinum*.

3. B. Widła, *Najstarsze pismo Nowego Testamentu* (Pierwszy List do Tesaloniczan – s. 117–137) oferuje nam kompetentne ujęcie problematyki 1 Tes.

4. B. Widła, *W oczekiwaniu na przyjście Pana* (Drugi List do Tesaloniczan – s. 138–148) zwięźle, ale dobrze wprowadza w zagadnienia egzegetyczne i teologiczne 2 Tes.

5. Ks. G. Rafiński, *Drogi i bezdroża chrześcijańskiej „gnozy”* (Pierwszy List św. Pawła do Koryntian – s. 149–227) w obszernym, ale bardzo interesującym ujęciu opartym na wcześniejszych własnych badaniach aspektów retorycznych 1 Kor, omawia złożoną problematykę literacką i teologiczną 1 Kor.

6. O. A. Jasiński, *Apostolska służba Ewangelii* (Drugi List św. Pawła do Koryntian – s. 228–263) w jasnym i prostym wykładzie ukazuje egzystencjalne i teologiczne zagadnienia należące do istoty myśli św. Pawła.

7. Ks. W. Rakocy, *W obronie prawdy Ewangelii* (List do Galatów – s. 264–289) w sposób przejrzysty i dydaktyczny przedstawia trudną problematykę Gą.

8. Ks. G. Rafiński, *Grzech ludzkości i dar usprawiedliwienia* (List św. Pawła do Rzymian – s. 290–380) podaje oryginalne i fachowe ujęcie bogatej i trudnej problematyki Rz.

9. Ks. S. Mędała, *Świadectwo mocy Chrystusa* (List do Filipian – s. 381–411) w cz. I (Podstawowe informacje wstępne) omawia zagadnienia: adresaci, miejsce i okoliczności napisania Flp, struktura listu do Filipian. W cz. II (Idee przewodnie i orędzie) wydziela pięć tematów: dziękczynienie i sytuacja Pawła (1,1-26), postawa wierzących (1,27-2,18), misja Tymoteusza i Epafrodyta (2,19-30), prawdziwa sprawiedliwość i poświęcenie się Chrystusowi (3,1-4,1) oraz napomnienia szczegółowe (4,2-20). Na uwagę zasługują syntetyczne przedstawienie bogatej problematyki literackiej i teologicznej hymnu chrystologicznego w Flp 2,5-11 (s. 18–24).

10. Ks. S. Mędała, *Paweł i niewolnictwo* (List do Filemona – s. 412–422) w tym najkrótszym liście św. Pawła (25 wierszy) wskazuje na bogatą problematykę literacką i teologiczną. W cz. I omawia okoliczności napisania listu, adresata oraz formę i treść. W cz. II uwydatnia dwa zagadnienia: kościoły domowe a niewolnictwo oraz braterstwo w Chrystusie, podkreślając społeczny wymiar braterstwa w Flm.

11. Ks. S. Mędała, *Władza Chrystusa* (List do Kolosan – s. 423–447) prezentuje dobrą syntezę problematyki jednego z najtrudniejszych listów Pawłowych. W cz. I Autor omawia okoliczności napisania listu, charakter literacki, wyznanie wiary i teologia. W cz. II uwydatnia następujące tematy: Chrystus Słowem Boga i Pierworodnym wszelkiego stworzenia (1,1-23), tajemnica Chrystusa a pojawiające się zagrożenia (1,24-2,23), życie chrześcijańskie w łączności z Chrystusem zmartwychwstałym (3,1-4,18). Oryginalne i ciekawe ujęcie aspektów doktrynalnych Kol zostało zaprezentowane pod hasłem: wyznanie wiary i teologia. Takie ujęcie pozwala właściwie ustawić dyskusowany problem autorstwa Pawłowego listu bez pomniejszania ważności listu w *Corpus Paulinum*.

12. Ks. S. Mędała, *Tajemnica Bożej ekonomii zbawienia* (List do Efezjan – 448–485) słusznie traktuje Ef jako syntezę myśli św. Pawła. W opracowaniu tego listu omawia w cz. I charakter i autorstwo Ef, podłoże historyczno-religijne, strukturę i aspekty retoryczne listu. W cz. II uwydatnia następujące tematy: uroczysty wstęp – zbawcze działanie Boga w Chrystusie

(1,1-23), zbawcze działanie Boga w Kościele (2,1-22), zachęty do życia zgodnego z powołaniem chrześcijańskim (4,1-6,20).

13. Ks. H. Skoczylas, *Strzec prawdziwej doktryny* (Pierwszy List do Tymoteusza – s. 486–507) dobrze relacjonuje zróżnicowane poglądy na temat pochodzenia „Listów Pasterskich” i sumiennie przedstawia treść teologiczną I Tm.

14. Ks. H. Skoczylas, *Życ w klimacie wcielenia* (List do Tytusa – s. 508–519) stanowi rzetelne przedstawienie problematyki tego krótkiego dokumentu NT.

15. Ks. H. Skoczylas, *Życ i umrzeć dla Ewangelii* (Drugi List do Tymoteusza – s. 520–532) dobrze ukazuje specyfikę 2 Tm.

16. Ks. G. Rafiński, *Nowy Kapłan i nowe Przymierze* (List do Hebrajczyków – s. 533–566) w sposób dydaktyczny prezentuje problem autorstwa, gatunku literackiego, struktury i teologii Hbr.

W opracowaniu problematyki każdego z szesnastu tematów – ksiąg wypowiedzi są uzasadniane odnośnikami do aktualnych i reprezentatywnych badań innych uczonych prezentowanych w komentarzach, monografiach i artykułach naukowych. Wskazówki bibliograficzne dobrze orientują czytelnika w dyskusyjnych problemach oraz kierunku ich rozwiązywania.

Zarówno pod względem merytorycznym jak również pod względem formalnym praca odpowiada wymogom, jakie postawił ks. prof. dr hab. Janusz Frankowski opracowaniom przeznaczonym do serii ATK „Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych”. Wytyczne te zostały opublikowane w pierwszym tomie tej serii (Warszawa, Wyd. ATK 1987, s. 5–14).

Ogromna wdzięczność należy się Redaktorom, Autorom i Wydawnictwu od nas, czytelników. Zaliczam do nich biblistów i teologów, tak duchownych jak i świeckich, duszpasterzy i katechetów oraz ambitnych chrześcijan i niechrześcijan zainteresowanych Biblią i biblistką.

Ks. Michał Czajkowski

Ks. Michał Czajkowski – prof. dr hab., kurator specjalności teologii ekumenicznej, kierownik Katedry Teologii Ekumenicznej na Wydz. Teol. ATK.

Ulrich Kmieciak, *Der Menschensohn im Markusevangelium* (Forschung zur Bibel 81), Echter Verlag, Würzburg 1997, s. 335.

Książka jest nieznacznie poprawioną do druku pracą doktorską, napisaną pod kierunkiem H. Merkleina i obronioną w letnim semestrze 1995 r. na Wydziale Teologicznym uniwersytetu w Bonn. Uderza zaraz na początku niezwykle krótki Wstęp (s. 11–13) i bardzo dużo miejsca poświęconego przypisom. Sam tekst wprowadzenia (Einleitung) zawiera niecałą jedną stronę, w którym autor zaznacza, że pod względem statystycznym występuje u Mk najczęściej określenie Jezusa jako Syna Człowieczego obok Syna Bożego i Chrystusa. Zwraca też uwagę, że zajmie się w swojej książce przebadaniem wzajemnych powiązań tych tytułów i ich znaczeniem dla chrystologii, oraz do którego z nich przypisuje autor Ewangelii największą wagę. Chrystologia łączy się u Mk – zdaniem autora książki – nie tylko z poszczególnymi określeniami Jezusa, ale także ze współdziałaniem chrystologicznych tytułów w różnych tekstach. Jest to szczególnie wyraźnie widoczne tam, gdzie w jednym tekście akumulują się i wzajemnie interpretują tytuły Jezusa (s. 13). Jako metodę pracy przyjął U. Kmieciak synchroniczną analizę tekstu, a mówiąc jeszcze dokładniej – znaną w Niemczech pod nazwą lingwistyki tekstu.

Książka składa się z 3 nierównych objętościowo rozdziałów: I – *Das Markusevangelium als Teil eines Kommunikationsgeschehens* (s. 5–25); II – *Die Analyse der Texte* (s. 26–271); III –